

Strasbourg, 23.4.2024
C(2024) 2680 final

KOMISJONI SOOVITUS,

23.4.2024,

**integreeritud lastekaitse-süsteemide arendamise ja tugevdamise kohta lapse parimates
huvides**

{SWD(2024) 98 final}

KOMISJONI SOOVITUS,

23.4.2024,

integreeritud lastekaitse süsteemide arendamise ja tugevdamise kohta lapse parimates huvides

EUROOPA KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 292,

ning arvestades järgmist:

- (1) Laste kaitsmine igasuguse vägivalda eest on üks Euroopa Liidu põhieesmärke. Euroopa Liidu lepingu artikli 3 lõikega 3 on liidule seatud eesmärk edendada lapse õiguste kaitset. See põhiõigus kuulub ELi lepingu artikli 2 kohaselt väärtuste hulka, millel liit rajaneb. Kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 24 tagatakse selle õigusega, et lapsel on õigus heaoluks vajalikule kaitsesele ja hoolitsusele ning et kõikides lapsega seotud toimingutes, mida teevad avalik-õiguslikud asutused või eraõiguslikud institutsioonid, tuleb esikohale seada lapse parimad huvid. Selline kaitse peaks olema tagatud mitte ainult liidus, vaid ka liidu suhetes laiema maailmaga kooskõlas ELi lepingu artikli 3 lõikega 5.
- (2) Lastekaitse on põhieesmärgina kirjas ka ÜRO lapse õiguste konventsioonis (edaspidi „ÜRO konventsioon“),¹ Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis („ECHR“),² samuti muudes rahvusvahelistes õigusaktides³ ning ÜRO⁴ ja Euroopa Nõukogu tasandi⁵ õiguslikult mittesiduvates dokumentides.

¹ ÜRO lapse õiguste konventsioon (1989); samuti ÜRO lapse õiguste konventsiooni laste müüki, lasteprostitutsiooni ning -pornograafiat käsitlev fakultatiivprotokoll (2000); laste kaasamist relvakonfliktidesse käsitlev ÜRO lapse õiguste konventsiooni fakultatiivprotokoll (2000) ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni teabevahetusprotseduuri fakultatiivprotokoll (2011).

² Vt ka selle konventsiooni protokollid, nagu neid on tõlgendatud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas, samuti konkreetselt lapsi käsitlevad Euroopa Nõukogu konventsioonid, näiteks 2007. aasta konventsioon laste kaitse kohta seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eest; ja lastega suhtlemise korraldamise konventsioon (2003).

³ Vt eelkõige ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon (2006); Haagi rahvusvahelise eraõiguse instrumentide konverents, näiteks rahvusvahelise lapseröövi tsiviilõiguslike küsimusi käsitlev konventsioon (1980); riikidevahelises lapsendamises lastekaitseks tehtava koostöö konventsioon (1993); vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlev konventsioon (1996); laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon (2007); ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlev protokoll (2007); samuti Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsioon nr 182 lapsele sobimatu töö ja muu talle sobimatu tegevuse viivitamatult keelustamise kohta (1999).

⁴ Vt eelkõige ÜRO Lapse Õiguste Komitee üldised märkused lapse õiguste konventsiooni kohta; ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee üldised märkused: nr 4 artikli 24 kohta – õigus kaasavale haridusele (2016) ning nr 5 iseseisva elu ja kogukonda kuulumise kohta (2017); suunised deinstitutionaliseerimise kohta, sealhulgas hädaolukordades (2022); ÜRO Peaassamblee suunised laste asendushoolduse kohta (2010) ning kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 (2015).

⁵ Vt eelkõige ministrite komitee vastu võetud õigusaktid: suunised lapsesõbraliku õigusemõistmise kohta (2010); soovitus lastevastasest vägivallast teatamise süsteemide tugevdamise kohta, CM/Rec(2023)8; soovitus laste ja alla 18-aastaste noorte osalemise kohta, CM/Rec(2012)2; soovitus saatjata ja vanematest eraldatud laste tõhusa eestkostega kohta rände kontekstis, CM/Rec(2019)11; soovitus

- (3) Laste õiguste kaitse ja järgimine on ELi lapse õiguste strateegias (edaspidi „strateegia“) kesksel kohal⁶. Strateegias võttis komisjon kohustuse „esitada algatus, mis on suunatud integreeritud lastekaitse süsteemide arendamise ja tugevdamise toetamisele“. See on üks tähtsaimaid algatusi, mille kaudu võidelda lastevastase vägivalla kõigi vormide vastu ja tagada lastekaitse.
- (4) Oma 2021. aasta resolutsioonis laste õiguste kohta rõhutas Euroopa Parlament,⁷ kui oluline on välja töötada ja tugevdada vahendeid, rakendamist ja seirekavu hõlmavaid integreeritud riiklikke ja rahvusvahelisi lastekaitse süsteeme. Ka nõukogu 2022. aasta juuni järeldustes ELi lapse õiguste strateegia kohta kutsuti liikmesriike üles kasutama lastekaitse suhtes integreeritud (koordineeritud ja valdkonnaülest) lähenemisviisi⁸. Regioonide Komitee rõhutas oma arvamuses ka tungivat vajadust võimestada integreeritud lastekaitse süsteemide küsimuses kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi⁹.
- (5) Uue ELi laste osalusplatvormi¹⁰ raames rohkem kui 1 000 lapsega nende kaitsevajaduste üle konsulteerimine näitas, et lastekaitse ei ole ikka veel enesestmõistetav¹¹. Käesolevas soovitusel tuginetakse ka avalikule konsultatsioonile ja tagasisidekorjele. Ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (edaspidi „FRA“) analüüsis komisjoni taotlusel liidus riiklikke lastekaitse süsteeme¹² ja nende toimimist. Peamisi järeldusi on tutvustatud käesolevale soovitusel lisatud tõenduspõhises komisjoni talituste töödokumendis.
- (6) Üks peamisi leide on, et riiklikud lastekaitse süsteemid võivad olla väga erinevad. Need süsteemid on kavandatud olenevalt konkreetsetest vajadustest ning eraldatud vahenditest ning lähtuvad konkreetsetest kultuurilistest, sotsiaalsetest ja ajaloolistest teguritest ning detsentraliseerimise eri tasemetest. Kuid esineb ka ühiseid probleeme, näiteks võib nimetada puudujääke ennetuspoliitikas ja varajase avastamise süsteemides, samuti õigeaegse ja tervikliku (sh psühhosotsiaalse) toe puudumist, eelkõige paralleelsete kaitsevajadustega laste puhul, ning seiret. Sageli ei ole koordineerimismehhanismidega piisavalt tagatud tulemuslikud valdkonnaülesed vastusammud ei ministeeriumides ega eri pädevustasanditel. Probleeme valmistab ka inim- ja finantsressursside kättesaadavus ja koordineerimine. Selle põhjal on selgelt vaja tõhusamaid ja integreeritumaid lastekaitse süsteeme.
- (7) Selleks et edendada lastevastase vägivalla suhtes täisleppimatuse omaksvõtmist, on vaja kaotada lõhe rahvusvaheliste standardite, poliitiliste kohustuste ja meetmete vahel

inimõiguste põhimõtete ja rände kontekstis vanuse hindamise kohta, CM/Rec(2022)22; soovitus, mis käsitleb suuniseid lapse õiguste austamise, kaitse ja teostamise kohta digitaalkeskkonnas, CM/Rec(2018)7; soovitus lapse õiguste ning lapse- ja peresõbralike sotsiaalteenuste kohta, CM/Rec(2011)12; suunised lapsesõbraliku tervishoiu kohta (2011); soovitus hooldusasutustes elavate laste õiguste kohta, CM/Rec(2005)5; ning Euroopa Nõukogu lapse õiguste strateegia (2022–2027).

⁶ ELi lapse õiguste strateegia (COM(2021) 142 final).

⁷ Euroopa Parlamendi 11. märtsi 2021. aasta resolutsioon laste õiguste kohta seoses ELi lapse õiguste strateegiaga ([2021/2523\(RSP\)](#)).

⁸ Nõukogu 9. juuni 2022. aasta järeldused Euroopa Liidu lapse õiguste strateegia kohta ([10024/22](#)).

⁹ Euroopa Regioonide Komitee arvamus „Kohalike ja piirkondlike omavalitsuste rolli tugevdamine integreeritud lastekaitse süsteemides“, vastu võetud 17.–18. aprillil 2024 toimunud täiskogu istungjärgul. Vt: [arvamuse teabeleht \(europa.eu\)](#).

¹⁰ Vt: [ELi laste osalusplatvorm | Euroopa Liit \(europa.eu\)](#).

¹¹ Vt: [lastekaitse – süsteemide integreerimine \(europa.eu\)](#).

¹² Vt: [ELi lastekaitse süsteemide analüüs – ajakohastatud 2023. aastal | Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet \(europa.eu\)](#).

ning mobiliseerida kõik asjaomased osalejad kogu ühiskonnas¹³. See peaks käima igat liiki vägivalda kohta, st hõlmama igasugust füüsilist või vaimset vägivalda, vigastamist või väärkohtlemist, hooletusse jätmist, hooletut või julma kohtlemist või ärakasutamist, sealhulgas seksuaalset väärkohtlemist füüsiliselt, internetis või virtuaalmaailmas („lastevastane vägivald“). Sellise vägivalda alla kuulub näiteks koduvägivald, inimkaubandus, seksuaalne väärkohtlemine, sooline vägivald, sealhulgas naiste suguelundite moonutamine ja lapsega sõlmitud abielud, samuti igasugune kiusamine ja kehaline karistamine. Seda silmas pidades on käesoleva soovitus peamine eesmärk edendada liikmesriikides integreeritud lastekaitstesüsteemide arendamist ja tugevdada nende toimimist ning soodustada lastekaitset kui liidu välistegevuse prioriteeti.

- (8) Selleks et paremini arvestada laste seisukohtade ja vajadustega, mis on käesolevas soovitus kesksel kohal, peaksid riiklikud lastekaitstesüsteemid olema kontekstipõhised, lapsekesksed ja neid tuleks rakendada kõige sobivamal valitsemistasandil. Liikmesriigid peaksid hõlbustama valdkondadevahelist koostööd ja koordineerimist erasektori osalejate, kohalike, piirkondlike ja riiklike ametiasutuste ning liidu institutsioonide, organite ja asutuste vahel, et tagada võrdne juurdepääs lastekaitseteenustele. Esikohale tuleb seada lapse parimad huvid ja kuulata seejuures ära nende seisukohad. Integreeritud lähenemisviis peaks ühendama ka ennetamise, varajase hoiatamise, aruandluse ja valdkondadevahelise toe ning seire.
- (9) Lastekaitstes osalejatel on olenevalt pädevustasandist ja sektorist kõigil oma konkreetset kohustused. Ülioluline on, et kõigi asjaomaste osalejate, eelkõige avaliku sektori asutuste (igal tasandil ja kooskõlas nende pädevusega), erasektori osalejate ja kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel oleks paigas selgelt määratletud rollid ja toimuks tihe koordineerimine. Asjaomased spetsialistid ja osalejad kuuluvad eri sektoritesse, nagu haridus ja koolitus (õpetajad, haridustöötajad, kõigi tasandite tugiteenused, sealhulgas alusharidus ja lapsehoid), sotsiaalsektor (nt sotsiaaltöötajad, teenuseosutajad, hooldekodude ja kasuperede hooldajad), tervishoid (sealhulgas vaimne tervis), õigusküsimused ja õiguskaitse (nt juristid, kohtunikud, politsei, kinnistes või poolkinnistes asutustes töötavad spetsialistid), varjupaiga- ja rände-, diplomaatiline ja konsulaarkaitse, digi-, spordi-, vabaaja-, meedia- või kultuurivaldkond, rahandus, äri ja keskkond ning traditsioonilised juhid ja usujuhid. Lastekaitstes on keskne roll perekondadel ja kogukondadel ning lastel endil.
- (10) Liikmesriikide käsutuses on mitmesuguseid vahendeid, sealhulgas liidu tasandil (õigusaktid, poliitika ja rahastamine), millest võib olla abi, et muuta lastekaitstesüsteemid integreeritumaks ja tugevamaks. Seega tugineb käesolev soovitus lapse õigustega seotud liidu *acquis*'le, samuti selles valdkonnas võetud mittesiduvatele meetmetele¹⁴. Selle eesmärk on luua lastekaitstes terviklik ja valdkondadevaheline lähenemisviis, mis ühendaks juba kehtivaid õigusakte ja meetmeid, et lastekaitstesüsteemid toimiksid integreeritumalt ja lapsekeskselt.
- (11) Meie ühiskonnas võrdõiguslikkuse ja kaasatuse edendamiseks võib saada oluline vahend vägivalda ennetamiseks. Lapsi, kellel on diskrimineerimise põhjuseks olevad tunnused, kogevad ka tõenäolisemalt kiusamist. Näiteks on puuetega lastel suurem oht

¹³ Vt: [High Time to End Violence against Children | ÜRO peasekretäri eriesindaja lastevastase vägivalda küsimustes](#) (avaldus, et on ülim aeg lõpetada lastevastane vägivald).

¹⁴ Käesoleva soovitus lisas on esitatud mittetäielik ülevaade asjaomastest liidu õigusaktidest, poliitikadokumentidest ja rahastamisvõimalustest.

langeda vägivalda ja väärkohtlemise ohvriks nii kodukeskkonnas kui ka hoolekandeesutustes¹⁵. 2019. aasta uuringule eelnenud viie aasta jooksul rünnati LGBTI-kogukonda kuulumise tõttu füüsiliselt või seksuaalselt 11 % 15–17-aastastest LGBTI-lastest¹⁶. Rassismiakte nägevatel ja oma identiteedi avalikustamist vältivatel lastel tekivad tõenäolisemalt sotsiaal-emotsionaalsed probleemid kui lastel, kellel neid kogemusi ei ole. Sellega on vastamisi eelkõige roma lapsed, kes kogevad oma igapäevaelus sageli diskrimineerimist, romavastasust ja sotsiaal-majanduslikku tõrjutust¹⁷. Seetõttu on oluline, et integreeritud lastekaitse süsteemid oleksid kaasavad ning tagaksid, et kõiki lapsi koheldakse alati võrdselt ja diskrimineerimiseta kooskõlas komisjoni viie võrdõiguslikkuse liidu strateegiaga,¹⁸ ELi strateegiaga antisemitismi vastu võitlemiseks ja juudi eluviisi edendamiseks¹⁹ ning integratsiooni ja kaasamise tegevuskavaga²⁰. Ühisteatise „Vaenule pole kohta“ eesmärk on suurendada ELi jõupingutusi igasuguse vihkamise vastu võitlemisel²¹.

- (12) Vaimne tervis ja psühholoogiline tugi on lastekaitse iga etapi vääramatud elemendid. Komisjoni teatises, milles käsitletakse kõikehõlmavat lähenemisviisi vaimsele tervisele,²² on erilist tähelepanu pööratud laste vaimse tervise edendamisele. Komisjon tunnustab, et lapsepõlv on vaimse tervise jaoks kogu elu lõikes otsustava tähtsusega. Kogu kooli hõlmavas lähenemisviisis heaolule on vaimne tervis ja rahumeelne keelekasutus koostöös vaimse tervise spetsialistide ja perekondadega keske tähtsusega kiusamise, sealhulgas küberkiusamise ja vägivalda ennetamisel. Sellele on eelkõige tähelepanu juhtinud komisjoni eksperdirühm, mis tegeleb selliste rühmade toetava õpikeskkonnaga, kelle õpitulemused on kehvad, ja heaolu toetamisega koolis,²³ aidates nõnda kaasa Euroopa haridusruumi väljakujundamisele

¹⁵ Nagu on tunnustatud puuetega inimeste õiguste strateegias aastateks 2021–2030 (COM(2021) 101 final) ja tuginedes FRA tehtud analüüsile, vt: [Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU | European Union Agency for Fundamental Rights \(europa.eu\)](#) (puuetega laste vastane vägivald: õigusaktid, poliitika ja programmid ELis | Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (europa.eu)).

¹⁶ Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA), [A long way to go for LGBTI equality](#) (pikk tee LGBTI-inimeste võrdõiguslikkusele) (2020); [FRA LGBTI Survey Data Explorer](#) (FRA LGBT-inimesi käsitleva uuringu andmete brauser).

¹⁷ Aruanne romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiade ELi raamistiku (aastani 2020) hindamise kohta (COM(2018) 785 final).

¹⁸ Teatis soolise võrdõiguslikkuse strateegia kohta aastateks 2020–2025 (COM(2020) 152 final); teatis „Võrdõiguslikkuse liit: romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik“ (COM(2020) 620 final); nõukogu soovitus romade võrdõiguslikkuse, kaasamise ja osalemise kohta (ELT C 93, 19.3.2021); teatis „LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025“ (COM(2020) 698 final); puuetega inimeste õiguste strateegia (COM(2021) 101 final) ning teatis „ELi rassismivastane tegevuskava 2020–2025“ (COM(2020) 565 final).

¹⁹ Komisjoni teatis „ELi strateegia antisemitismi vastu võitlemiseks ja juudi eluviisi edendamiseks (2021–2030)“ (COM(2021) 615 final).

²⁰ Komisjoni teatis „Integratsiooni ja kaasamise tegevuskava aastateks 2021–2027“ (COM(2020) 758 final).

²¹ Ühisteatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Vaenule pole kohta: Euroopa seisab ühiselt vastu vihkamisele“ (JOIN(2023) 51 final, 6. detsember 2023).

²² Komisjoni teatis, milles käsitletakse kõikehõlmavat lähenemisviisi vaimsele tervisele (COM(2023) 298 final).

²³ Vt: [komisjoni eksperdirühm koolides heaolu toetamiseks](#).

2025. aastaks²⁴. See töö toetab nõukogu 28. novembri 2022. aasta soovitusel, mis käsitleb õpiedu saavutamise teid,²⁵ rakendamist.

- (13) Üks laste sotsiaalse tõrjutuse peamisi tegureid on ebavõrdne juurdepääs põhiteenustele. Need on laste heaolu ning nende sotsiaalsete, kognitiivsete ja emotsionaalsete oskuste arendamiseks ülimalt olulised. Euroopa sotsiaalõiguste samba²⁶ 11. põhimõtte järgi on lastel õigus kvaliteetsele ja taskukohasele alusharidusele ja lapsehoiule; õigus vaesusevastasele kaitsele, samuti on ebasoodsatest oludest pärit lastel õigus erimeetmetele, et suurendada võrdseid võimalusi. Lisaks kutsutakse nõukogu soovitusel, millega luuakse Euroopa lastegarantii,²⁷ liikmeriike üles ennetama sotsiaalset tõrjutust ja selle vastu võitlema, tagades abivajavatele lastele tulemusliku juurdepääsu sellistele põhiteenustele, nagu haridus, tervishoid ja eluase. See puudutab eelkõige ebakindla ja vägivaldse perekondliku taustaga lapsi ning lapsi, kelle perekonnas esineb väärkohtlemist. Euroopa sotsiaalõiguste sammas, Euroopa lastegarantii ja Euroopa hooldusstrateegiaga²⁸ moodustavad tervikliku ELi poliitikaraamistiku, millega tagada haavatavas olukorras või ebasoodsa taustaga lastele juurdepääs põhiteenustele. Nõukogu soovitusel alushariduse ja lapsehoiu kohta²⁹ toetatakse liikmesriike ka nende jõupingutustes parandada alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavust ja kvaliteeti. ELi noortestrategias 2019–2027³⁰ tuletati meelde, et kolmandik Euroopa noortest elab vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus, mis mõjutab seda, kui võrd nad saavad oma sotsiaalseid õigusi kasutada. Paljud seisavad endiselt silmitsi diskrimineerimise eri vormide, eelarvamuste ja vihakuritegudega. Seetõttu on äärmiselt oluline tegeleda erinevustega ja näha vaeva, et tagada Euroopas noorematele põlvkondadele võrdsed võimalused, sealhulgas enim tõrjututele ja kõrvalejäetutele.
- (14) Laste väärkohtlemine ja seksuaalne ärakasutamine on kasvav kuriteoliik, mida esineb liidus järjest rohkem. Käesolev soovitus kajastab seda, kui oluline on liidu võetud kohustus kaitsta lapsi seksuaalse väärkohtlemise eest nii internetis kui ka väljaspool interneti. ELi strateegias, mis käsitleb tulemuslikumat võitlust laste seksuaalse väärkohtlemise vastu,³¹ käsitletakse seda kuritegu terviklikult, kasutades kõiki ELi tasandil kättesaadavaid nii seadusandlikke kui ka muid vahendeid, et selliseid kuritegusid ennetada ja nende vastu võidelda ning ohvreid abistada, milleks kaasatakse kõik asjaomased sidusrühmad alates avaliku sektori asutustest kuni erasektorini. Selle strateegia osana võttis komisjon vastu laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamist ja tõkestamist käsitleva määruse ettepaneku,³² millega kohustada internetipõhiste teenuste osutajaid ennetama laste seksuaalset väärkohtlemist kujutava materjali

²⁴ Komisjoni teatis „Euroopa haridusruumi saavutamise kohta aastaks 2025“ (COM(2020) 625 final).

²⁵ Nõukogu 28. novembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb õpiedu saavutamise teid (ELT C 469, 9.12.2022).

²⁶ Institutsioonide ühine teadaanne Euroopa sotsiaalõiguste samba kohta (ELT C 428/10, 13.12.2017).

²⁷ Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitus (EL) 2021/1004, millega luuakse Euroopa lastegarantii (ELT L 223, 22.6.2021).

²⁸ Komisjoni teatis Euroopa hooldusstrateegia kohta (COM(2022) 440 final).

²⁹ Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb alusharidust ja lapsehoiu: Barcelona eesmärgid 2030. aastaks (ELT C 484, 20.12.2022).

³⁰ Euroopa Liidu Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate resolutsioon noortevaldkonnas tehtava Euroopa koostöö raamistiku kohta: Euroopa Liidu noortestrategia 2019–2027 (ELT C 456, 18.12.2018).

³¹ ELi strateegia, mis käsitleb tulemuslikumat võitlust laste seksuaalse väärkohtlemise vastu (COM(2020) 607 final).

³² Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse eeskirjad laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks ja tõkestamiseks (COM(2022) 209 final).

levitamist ja laste peibutamist. Laste seksuaalset kuritarvitamist käsitlevas direktiivis³³ on sätestatud kuriteokoosseisud ja karistused lapse seksuaalse väärkohtlemise ja ärakasutamise valdkonnas ning liikmesriikide kohustused selliste kuritegude ennetamisel ning ohvrite abistamisel ja toetamisel. Strateegia osana võttis komisjon vastu ettepaneku selle direktiivi läbivaatamiseks³⁴.

- (15) Lapsi tuleb nii füüsilises kui ka digitaalses keskkonnas kaitsta selliste ohtude eest nagu (küber)kiusamine ja ahistamine. Seda on eriti rõhutatud nõukogu järeldustes, milles käsitletakse digivõimestamist, et kaitsta ja jõustada põhiõigusi digiajastul,³⁵ ning järeldustes heaolu toetamise kohta digiõppes³⁶. Lastele parema interneti loomise Euroopa strateegia³⁷ (BIK+) eesmärk on tagada, et lapsed on uuel digikümnel internetis kaitstud, austatud ja võimestatud. Alaealiste kaitse on keskse tähtsusega ka õigus- ja poliitikaraamistikus, näiteks digiteenuste määruuses,³⁸ audiovisuaalmeedia teenuste direktiivis,³⁹ isikuandmete kaitse üldmääruuses⁴⁰ ning veeb 4.0 ja virtuaalmaailma käsitlevas ELi algatuses⁴¹. BIK+ raames jätkab komisjon võitlust küberkiusamise vastu, eelkõige tööga, mida tehakse ELi kaasrahastatud turvalisema interneti keskuste võrgustikus, mis pakub abitelefone, samuti koolitust ja vahendeid, mida kasutada formaalses ja informaalises hariduses.
- (16) Liikmesriikide kohtusüsteemides tuleks arvesse võtta laste vajadusi ohvrite, kahtlustatavate, süüdistatavate või süüdimõistetute, tunnistajate või muude menetlusosalistena, et hõlbustada nende õiguste tõhusat kasutamist. Ohvrite õiguste direktiivis,⁴² kriminaalmenetluses kahtlustatavate või süüdistatavate laste menetlustagatiste direktiivis⁴³ ning ohvrite õigusi käsitlevas ELi strateegias (2020–2025)⁴⁴ on sõnaselgelt sätestatud või tuleb nende eesmärgist välja, et nendega

³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/93/EL, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK (laste seksuaalset kuritarvitamist käsitlev direktiiv) ([ELT L 335, 17.12.2011](#)).

³⁴ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK (uuesti sõnastatud) (COM(2024) 60 final).

³⁵ Nõukogu 20. oktoobri 2023. aasta järeldused, milles käsitletakse digivõimestamist, et kaitsta ja jõustada põhiõigusi digiajastul, 14309/23.

³⁶ Nõukogu 28. novembri 2022. aasta järeldused heaolu toetamise kohta digiõppes, 14982/22.

³⁷ Komisjoni teatis „Laste ja noorte digikümnel: uus lastele parema interneti loomise Euroopa strateegia (BIK+)“ (COM(2022) 212 final).

³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta määrus (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (digiteenuste määrus) ([ELT L 277, 27.10.2022](#)).

³⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/1808, millega muudetakse direktiivi 2010/13/EL audiovisuaalmeedia teenuste osutamist käsitlevate liikmesriikide teatavate õigus- ja haldusnormide koordineerimise kohta (audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv), et võtta arvesse muutuvat turuolukorda ([ELT L 303, 28.11.2018](#)).

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT L 119, 4.5.2016).

⁴¹ Teatis „Veeb 4.0 ja virtuaalmaailma käsitlev ELi algatus: parem stardipositsioon järgmise tehnoloogilise ülemineku jaoks“ (COM(2023) 442 final).

⁴² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK ([ELT L 315, 14.11.2012](#)).

⁴³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/800, mis käsitleb kriminaalmenetluses kahtlustatavate või süüdistatavate laste menetluslikke tagatise ([ELT L 132, 21.5.2016](#)).

⁴⁴ Ohvrite õigusi käsitlev ELi strateegia (2020–2025) (COM(2020) 258 final).

soovitakse edendada nendega hõlmatud laste konkreetseid õigusi ja kaitsemeetmeid. Kuriteoohvrite jaoks on vaja mitut asutust hõlmavat sihipärast ja integreeritud lähenemisviisi lapsohvrite toetamiseks ja kaitsmiseks koos eakohaste teenustega. Kahtlustatavate või süüdistatavate laste puhul tuleks kasutada valdkonnaülest lähenemisviisi eelkõige selleks, et eraldi hinnata lapse konkreetset olukorda, tema vajadusi ja haavatavusi. Käesolev soovitus kajastab ka ülalpidamiskohustuste määruse⁴⁵ ja Brüsseli Iib määruse⁴⁶ tähtsust, tugevdades liidus lastega seotud tsiviilasjades piiriülest õigusala koostööd. Brüsseli Iib määruse alusel määratud keskasutustel on oma roll piiriülestes lastekaitsejuhtumites abi osutamisel. Lapsed langevad inimkaubanduse ohvriks ka igasuguse ärakasutamise eesmärgil⁴⁷. Inimkaubanduse lapsohvreid peetakse inimkaubanduse vastase direktiivi järgi eriti kaitsetuteks⁴⁸ ning neile pööratakse ELi inimkaubandusevastases strateegias (2021–2025) erilist tähelepanu. Lastekaitse süsteemides on oma osa laste abitelefoni (116 111), kadunud laste vihjeliinidel (116 000) ning muudel riiklikel (laste) abitelefoni ja vihjeliinidel.

- (17) Lapsrändajate, sealhulgas saatjata ja rahvusvahelist kaitset taotlevate laste õiguste kaitse eeldab, et probleemide lahendamiseks tehakse pidevaid jõupingutusi. Vägivald on rändel olevatele lastele, eriti saatjata või perekonnast eraldi reisivatele lastele igapäevane oht.⁴⁹ Rändajatest ja pagulastest lapsed on eriti haavatavas olukorras ning vajavad konkreetset ja sobilikku kaitset, nagu on rõhutatud teatises lapsrändajate kaitse kohta⁵⁰. Laste haavatavust suurendab see, kui nad on saatjata või vanematest eraldatud. Pärast Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on komisjon kindlalt otsustanud liikmesriike igati toetada, et kaitsta Ukrainast ELi territooriumile ümberasustatud lapsi⁵¹. See hõlmab kadunud laste vihjeliinide ja laste abitelefoni toetamist, samuti tööd nende kaasamiseks riiklikesse haridussüsteemidesse ning liikmesriikidele suuniste andmist, et toetada ümberasustatud laste kiiret riiklikesse lastekaitse süsteemidesse lülitamist⁵².
- (18) Rände- ja varjupaigaleppes, mis on nõukogu lõpliku vastuvõtu ootel,⁵³ kehtestatakse lastekaitse asjus uued kaitsemeetmed ja kohustused, mis tuleb üle võtta enne leppe kohaldatavaks muutumist. Lapse parimad huvid on varjupaigaküsimusi käsitlevas liidu

⁴⁵ Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määrus (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes ([ELT L 7, 10.1.2009](#)).

⁴⁶ Nõukogu 25. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/1111, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapsrööve (uuesti sõnastatud) ([ELT L 178, 2.7.2019](#)).

⁴⁷ 2022. aastal oli ELis registreeritud ohvrite seas lapsi 15 %. Vt: [Trafficking victims in Europe, a rise by 10% and the share of EU nationals among the victims increased to 59% - European Commission \(europa.eu\)](#) (Euroopas on inimkaubanduse ohvrite arv kasvanud 10 % ja ELi kodanike osakaal ohvrite seas suurenenud 59 %-ni – Euroopa Komisjon (europa.eu)).

⁴⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK ([ELT L 101, 15.4.2011](#)).

⁴⁹ Peasekretäri eriesindaja büroo lastevastase vägivalla küsimustes ja Universidad Iberoamericana, [Violence against children on the move From a continuum of violence to a continuum of protection](#) (rändel olevate laste vastane vägivald – pideva vägivalla asemel pideva kaitstuseni) (2020).

⁵⁰ Teatis „Lapsrändajate kaitse“ (COM(2017) 211 final).

⁵¹ Vt: komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Venemaa agressioonisõja eest Ukrainast põgenenud inimeste ajutine kaitse: olukord pärast esimest aastat“ (COM(2023) 140 final).

⁵² Vt: [Ukraina põgenikud: laste kaitse – Euroopa Komisjon \(europa.eu\)](#).

⁵³ Vt: [Euroopa Komisjoni presidendi avaldus: rände- ja varjupaigalepe \(europa.eu\)](#).

acquis's keskse tähtsusega ja need tuleb selles kontekstis esikohale seada. Liikmesriigid peavad kindlaks tegema ja täitma kõik erisätted selle kohta, mida varjupaika taotlevad lapsed võivad pärast piiri ületamist vajada, võttes arvesse hoolduse järjepidevust ja stabiilsust. Leppega lühendatakse laste esindajate määramise tähtaegu ning tugevdatakse esindajate koolituse, kvalifikatsiooni ja järelevalvega seotud standardeid, sätestades samuti vajaduse võtta arvesse laste seisukohti ja anda lapsesõbralikku teavet. Sellega lühendatakse kõigi laste haridusele juurdepääsuga seotud tähtaegu ja laiendatakse laste juurdepääsu tervishoiuteenustele, et nad saaksid sama liiki tervishoiuteenuseid, mida osutatakse oma riigi alaealistele kodanikele. Muu hulgas luuakse alaealistele kinnipidamise olukorras tugevamad tagatised, täpsustades, et üldjuhul ei tohiks lapsi kinni pidada. Nagu on rõhutatud integratsiooni ja kaasamise tegevuskavas⁵⁴, on täiskasvanuella ülemineku tugi samuti oluline aspekt, mida tuleb lastekaitse süsteemis arvesse võtta, et tagada parim ja võimalikult kestlik üleminek.

- (19) Liit pakub hulgaliselt rahastamisvõimalusi, millega aidata kaitsta lapsi igasuguse vägivalda eest. Saadaval on liidu vahendid, millest toetada integreeritud lastekaitse süsteemide arendamist ja tugevdamist liikmesriikides ning muid asjakohaseid meetmeid. Selleks et hõlbustada eri programmide seas valiku tegemist, on komisjon loonud liidu vahendite ühtse värava, mille kaudu on kasutajatel võimalik leida asjakohaseid rahastamisvõimalusi⁵⁵. Liidu rahastuse saajad on kohustatud sellise rahastamise kasutamisel austama liidu väärtusi, põhimõtteid, kohaldatavat õigust ja lepingusätteid. Komisjon on rakendanud meetmeid, et toetada nõuete täitmist ja tegeleda võimalike rikkumistega. Lisaks peavad liikmesriigid ühissätete määrusega⁵⁶ hõlmatud ELi fondide puhul täitma harta ja ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni horisontaalsed eeltingimused. Sellest tulenevalt peavad liikmesriigid kehtestama tõhusad mehhanismid, millega tagatakse, et nendest liidu fondidest toetatavad programmid ja nende rakendamine on harta ja ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga kooskõlas.
- (20) Ka pakub komisjon kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi⁵⁷ Daphne tegevussuuna raames sihtotstarbelist rahalist toetust lastevastase vägivalda, tütarlaste vastu suunatud soolise vägivalda ja perevägivalda ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks ning sellise vägivalda ohvrite kaitsmiseks. Sama programmi võrdõiguslikkuse, õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse tegevussuunal pakutakse täiendavaid rahastamisvõimalusi laste õiguste ja laste osalemise edendamiseks ning teatavatesse rühmadesse kuuluvate laste diskrimineerimise vastu võitlemiseks. Lastekaitset toetatakse rahastamisvõimalustega ka õigusprogrammi⁵⁸ kaudu, eelkõige lapsesõbraliku õigusemõistmise valdkonnas.

⁵⁴ Integratsiooni ja kaasamise tegevuskava aastateks 2021–2027 (COM(2020) 758 final).

⁵⁵ Vt: [rahastamine ja hanked \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/eap/press/rahadamine-ja-hanked).

⁵⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid ([ELT L 231, 30.6.2021](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1060/20210624)).

⁵⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/692, millega luuakse kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1381/2013 ning nõukogu määrus (EL) nr 390/2014 ([ELT L 156, 5.5.2021](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/692/20210428)).

⁵⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/693, millega luuakse õigusprogramm ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1382/2013 ([ELT L 156, 5.5.2021](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/693/20210428)).

- (21) Tehnilise toe instrument⁵⁹ võimaldab küsida vajaduspõhist tehnilist oskusteavet liikmesriikides struktuurireformide kavandamiseks ja rakendamiseks. Toetust saab muu hulgas hariduse, sotsiaalteenuste, rände ja piirihalduse, tervishoiu ja õiguse valdkonnas, näiteks lastemajade (*Barnahus*⁶⁰) rajamiseks. Integreeritud lastekaitseüsteemid on teemaks ka demokraatia ja õigusriigi tugevdamise tehnilise toe 2024. aasta juhtalgatuses⁶¹. Sektoriuuleste reformidega on Euroopa lastegarantii rakendamise juhtalgatuse raames võimalik võidelda laste vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu ning samas saada mitut riiki hõlmavat tehnilist tuge.
- (22) Mitmed muud liidu rahastamisprogrammid võivad hõlmata muid lastekaitse ja laste heaoluga seotud konkreetseid probleeme. Nii on eelkõige programmiga „EL tervise heaks“⁶² ette võetud laste vaimne tervis, vaksineerimine ning laste vähktõve ennetamine ja ravi. Laste vaesust ja sotsiaalset tõrjutust hõlmab programm Euroopa Sotsiaalfond+⁶³; lastega kaubitsemist ja lapse seksuaalset väärkohtlemist Sisejulgeolekufond⁶⁴; varjupaiga, integratsiooni või tagasisaatmisega seotud tuge kolmandatest riikidest pärit lastele Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond⁶⁵ ning juurdepääsu mittesegregeeritud teenustele hariduse, eluaseme, tervishoiu, sotsiaal- ja lapsehoolduse valdkonnas Euroopa Regionaalarengu Fond⁶⁶. Järgmise põlvkonna laste ja noortega seotud reforme, investeringuid ja poliitikameetmeid, näiteks hariduse ja oskuste vallas, saab käsitleda ka taaste- ja vastupidavusraha⁶⁷ kaudu. Liit kaasrahastab liikmesriikides turvalisema interneti keskusi, et pakkuda laste internetiturvalisuseks teadlikkuse suurendamise meetmeid ja ressursse. Samuti pakub liit laste, hooldajate ja haridustöötajate toetuseks nõustamis- ja teavitusteenuseid laste abitelefoni ja vihjeliinidena, mille kaudu teatada laste seksuaalset väärkohtlemist kujutavast materjalist. Liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammist „Euroopa horisont“⁶⁸ toetatakse teadusuuringute teemavaldkondades ka mitmesuguseid laste kaitsega seotud projekte, sealhulgas laste seksuaalse ärakasutamise ning pere- ja seksuaalvägivalla ennetamise vallas.

⁵⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/240, millega luuakse tehnilise toe instrument ([ELT L 57, 18.2.2021](#)).

⁶⁰ Vt: [Barnahus](#).

⁶¹ Vt: [TSI 2024 Flagship - Reinforce Democracy and the Rule of Law - European Commission \(europa.eu\)](#). (tehnilise toe instrumendi 2024. aasta juhtalgatus – demokraatia ja õigusriigi tugevdamine – Euroopa Komisjon (europa.eu)).

⁶² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. märtsi 2021. aasta määrus (EL) 2021/522, millega luuakse liidu tervisevaldkonna tegevusprogramm (programm „EL tervise heaks“) ajavahemikuks 2021–2027 ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 282/2014 ([ELT L 107, 26.3.2021](#)).

⁶³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013 ([ELT L 231, 30.6.2021](#)).

⁶⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. juuli 2021. aasta määrus (EL) 2021/1149, millega luuakse Sisejulgeolekufond ([ELT L 251, 15.7.2021](#)).

⁶⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. juuli 2021. aasta määrus (EL) 2021/1147, millega luuakse Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond ([ELT L 251, 15.7.2021](#)).

⁶⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1058, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi ([ELT L 231, 30.6.2021](#)).

⁶⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusraha ([ELT L 57, 18.2.2021](#)).

⁶⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/695, millega luuakse teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm „Euroopa horisont“ ja kehtestatakse selle osalemis- ja levitamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1290/2013 ja (EL) nr 1291/2013 ([ELT L 170, 12.5.2021](#)).

- (23) Liidu pühendumus lastekaitsele kajastub ka liidu välistegevuses. 2022. aastal elas konfliktipiirkonnas ligikaudu 468 miljonit last (rohkem kui iga kuues laps). 2020. aastal oli lapstööjõu kasutamise ohvreid 160 miljonit (9,6 % kõigist maailma lastest)⁶⁹. Iga 10 minuti järel sureb kuskil maailmas vägivalla tagajärjel teismeline tüdruk⁷⁰. Liidu tegevus laste õiguste ja lastekaitse üleilmsel tagamisel põhineb sellel, kuidas liit toetab ja tugevdab oma demokraatlikke ja põhiõiguste aluseid liidu sees. Noorte ELi välistegevusse kaasamise tegevuskava⁷¹ eesmärk on edendada laste ja noorte sisulist osalust ja suuremat mõju liidu välistegevuses. Soolise võrdõiguslikkuse kolmanda tegevuskava⁷² eesmärk on võidelda igasuguse soolise vägivalla vastu. Lastekaitse on põhieesmärgina kirjas lapse õiguste edendamist ja kaitset käsitlevates liidu suunistes ning suunistes laste ja relvastatud konflikti küsimuses⁷³. Liidu inimõiguste ja demokraatia tegevuskavas (2020–2024)⁷⁴ on partnerriike üles kutsustud looma ja tugevdama lastekaitseüsteeme ning rakendama lapstööjõu kasutamise suhtes nulltolerantsust. Selle eesmärgi saavutamisele aitab kaasa kavandatav määrus, millega keelatakse sunniviisilise töö tulemusena valminud tooted liidu turul. See kohustus kajastus ka inimväärse töö teatises⁷⁵, millega toetatakse lapstööjõu vastast võitlust.
- (24) Lapsi on hädasti vaja kaitsta kliimamuutuste ja keskkonnaohtude eest, seda nii ELi territooriumil kui ka kogu maailmas. Lapsed kannatavad palju tõenäolisemalt kui täiskasvanud keskkonnaseisundi halvenemise,⁷⁶ kliimamuutuste, reostuse ja elurikkuse kadumise tõttu suurt kahju, sealhulgas pöördumatuid ja eluaegseid tagajärgi ning võivad tõenäolisemalt surma saada. See suurendab laste õiguste tõsise rikkumise ohtu, eriti relvakonfliktides, sundrände, näljahäda ja suurenenud vägivalla tõttu⁷⁷. Tegeleda tuleb kliimamuutuste ja keskkonnaseisundi halvenemise erineva mõjuga naistele, lastele ja haavatavatele rühmadele⁷⁸. 2023. aasta suunistes liikmesriikide kohanemisstrateegiate ja -kavade kohta⁷⁹ on rõhutatud, et lapsed on need, keda kliimamuutused kõige tõenäolisemalt mõjutavad ning kes tuleb samuti kliimamuutustega kohanemise protsessi kaasata. Oma jõupingutustes kliimamuutuste vastu võitlemisel peaksid osalised austama, edendama ja meeles pidama oma

⁶⁹ Rahvusvaheline Tööorganisatsioon ja UNICEF, [Child labour, Global Estimates 2020, Trends and the road forward](#) (lapstööjõu kasutamine, 2020. aasta üldhinnangud, suundumused ja edasised sammud) (2021).

⁷⁰ UNICEF, [A Statistical Snapshot of Violence against Adolescent Girls](#) (statistiline hetkeülevaade teismeliste tüdrukute vastasest vägivallast) (2014).

⁷¹ „Noorte kaasamise tegevuskava ELi välistegevusse 2022–2027: noorte sisulise osaluse ja suurema mõju poole ELi välistegevuses kestliku arengu, võrdsuse ja rahu nimel“ (JOIN(2022) 53 final).

⁷² „ELi soolise võrdõiguslikkuse kolmas tegevuskava (GAP III) – ambitsioonikas tegevuskava soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamiseks ELi välistegevuses“ (JOIN(2020) 17 final).

⁷³ [ELi suunistes laste ja relvastatud konflikti küsimuses \(ajakohastatud 2008. aastal\)](#).

⁷⁴ ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2020–2024) (JOIN(2020) 5 final).

⁷⁵ Teatis, milles käsitletakse inimväärset tööd kogu maailmas üleilmseks õiglaseks üleminekuks ja kestlikuks taastumiseks (COM(2022) 66 final).

⁷⁶ ÜRO eriraportööri aruanne ohutu, puhta, tervisliku ja kestliku keskkonnaga seotud inimõigustealaste kohustuste kohta, [A/HRC/37/58](#) (2018), punktid 57 ja 58.

⁷⁷ ÜRO Lapse Õiguste Komitee, üldine märkus nr 26 laste õiguste ja keskkonna kohta, põhitähelepanuga kliimamuutustele (2023).

⁷⁸ Ühisteatis „Tegelemine kliimamuutuste ja keskkonnaseisundi halvenemise mõjuga rahule, julgeolekule ja kaitsele“ (JOIN(2023) 19 final).

⁷⁹ Komisjoni teatis „Suunistes liikmesriikide kohanemisstrateegiate ja -kavade kohta“, 2023/C 264/01 ([ELT C 264, 27.7.2023](#)).

vastavaid kohustusi inimõiguste, sealhulgas laste õiguste valdkonnas⁸⁰. ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 28. istungjärgul vastu võetud ülemaailmse kohanemiseesmärgi raamistik⁸¹ julgustab osalisi tagama põlvkondadevahelist võrdsust ja sotsiaalset õiglust, võttes arvesse haavatavaid rühmi, sealhulgas lapsi. See nõuab ka laste aktiivse osalemise tagamist, kui otsustamisel on olulised küsimused, mis mõjutavad nende õiguste kaitset. Laste ja noorte perspektiivi võetakse arvesse Euroopa kliimapakti⁸² meetmetes, eelkõige kliimapakti saadikute ja partnerite võrgustikus.

- (25) Käesolev soovitus on adresseeritud liikmesriikidele. Käesolevat soovitust kutsutakse järgima ka liidu kandidaatriike ja potentsiaalseid kandidaatriike ning liidu naabruspoliitika riike,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA SOOVITUSE:

Reguleerimise

1. Liikmesriigid peaksid võtma tõhusaid, sobivaid ja proportsionaalseid meetmeid, et arendada edasi ja tugevdada integreeritud lastekaitstesüsteeme, eesmärgiga kaitsta lapsi igasuguse vägivalda, st igasuguse füüsilise või vaimse vägivalda, vigastuse või väärkohtlemise, hooletusse jätmise, hooletu või julm kohtlemine või ärakasutamine, sealhulgas seksuaalse väärkohtlemise eest füüsiliselt, internetis või virtuaalmaailmas („lastevastane vägivald“).
2. Liikmesriigid peaksid kasutama kooskõlas lapse parimate huvidega integreeritumat lähenemisviisi. Laps on iga isik, kes on alla 18 aasta vanune⁸³.

Lapsekesksed kaitstesüsteemid

Austada lapsi kui õiguste omajaid, kuulata ära nende seisukohad ja teavitada neid lapsesõbralikul viisil ning suurendada teadlikkust

3. Liikmesriigid peaksid alati esikohale seadma lapse parimad huvid, tagades, et iga last tunnustatakse, austatakse ja kaitstakse õiguste omajana, kellel on vaieldamatud õigused kaitsele.
4. Liikmesriigid peaksid kehtestama riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil mehhanismid, mis võimaldavad lastel väljendada vabalt oma seisukohti neid puudutavates küsimustes sisulisel, kaasaval, kättesaadaval ja turvalisel viisil. Nendes küsimustes peaksid liikmesriigid lapsi võimestama, võttes arvesse laste seisukohti vastavalt nende vanusele ja küpsusele ning tagades eelkõige laste kaasamise lastekaitsestrateegiate, -poliitika, -programmide ja -teenuste väljatöötamisse, seiresse ja hindamisse.
5. Liikmesriigid peaksid aktiivselt suurendama teadlikkust laste õigustest ja vajadustest, lapse võimestamisest ning ennetus- ja kaitsemeetmetest. Sellised meetmed peaksid hõlmama võimalusi teatada ohtlikest olukordadest ja saada tuge, sealhulgas

⁸⁰ ELi ametlik seisukoht COP28 läbirääkimistes sisaldub [nõukogu järelustes ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 28. istungjärgu \(COP28\) ettevalmistamise kohta Dubais](#), 17. oktoober 2023.

⁸¹ ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon, [üleilmne kohanemiseesmärk](#).

⁸² Vt: [Euroopa kliimapakt – Euroopa Liit \(europa.eu\)](#).

⁸³ Nagu on määratletud ÜRO lapse õiguste konventsioonis.

psühholoogilist tuge, ning teavet mis tahes vormis lastevastase vägivalda, sealhulgas laste seksuaalse väärkohtlemisega seotud konkreetsete ohtude kohta. Liikmesriigid peaksid teavet andma üldsusele, sealhulgas lastele, nende vanematele ja hooldajatele, lastega kokku puutuvatele täiskasvanutele kõigis sektorites ja kõigile asjaomastele sidusrühmadele.

6. Liikmesriigid peaksid sidusrühmade kaudu julgustama ja edendama arusaadavat ja lapsesõbralikku keelekasutust koolis, meediakampaaniates ja sotsiaalmeedias. Selline keelekasutus peaks vastama laste vanusele, küpsusele ja vajadustele.

Tagada kaasavad lastekaitseüsteemid

7. Liikmesriigid peaksid võtma sobivaid meetmeid tagamaks, et lapsi kunagi ei diskrimineerita ja neid koheldakse viisil, mis kaitseb nende väarikust. Selline kohtlemine peaks vastama nende vanusele, küpsusele ja arusaamisvõimele ning võtma arvesse nende kordumatust, huve ja erivajadusi, mis neil võivad olla. Liikmesriigid peaksid püüdma tagada, et kõigil nende territooriumidel, linna-, maapiirkondades ja äärealadel või liidu äärepoolseimates piirkondades on kõigil lastel kogu nende mitmekesisuses võrdsetel alustel samad õigused kaitsele juurde pääseda ja kaitset saada. Harta artikli 21 kohaselt on keelatud igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste omaduste, keele, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, sünnipära, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel.
8. Selleks et pakkuda kõigile lastele kättesaadavat, kvaliteetset ning last arvestavat teenust ja hoolt, peaksid liikmesriigid pakkuma sihipärast tuge konkreetsetele lasterühmadele, näiteks abivajavad lapsed, ebasoodsas olukorras olevad lapsed, samuti lapsed, keda ohustab diskrimineerimine või vägivald. Eelkõige peaksid liikmesriigid pöörama tähelepanu Euroopa lastegarantiis esitatud soovitudele ja sellega seoses vastu võetud riiklikele tegevuskavadele, sealhulgas piisavate vahendite eraldamise kaudu.
9. Liikmesriike julgustatakse rakendama lastega seotud asjakohaseid meetmeid, muu hulgas võitlema laste diskrimineerimise vastu ja tagama nende kaitse, milleks tuleks komisjoni võrdõiguslikkuse strateegiate, antisemitismi vastu võitlemise ja juudi eluviisi edendamise ELi strateegia ning integratsiooni ja kaasamise tegevuskava raames võtta vastu riiklikud tegevuskavad, meetmed ja strateegiad.

Reageerida laste turvalisusvajadustele nii füüsilises kui ka digitaalses keskkonnas

10. Liikmesriigid peaksid võtma meetmeid, et tagada laste turvatunne ja turvalisus igas füüsilises ruumis, eelkõige koolis, sealhulgas alushariduse ruumides ja lapsehoius, või koolijärgse tegevuse, kultuuritegevuse ja spordi ajal, samuti avalikus ruumis.
11. Liikmesriike kutsutakse üles suurendama teadlikkust sellest, kui oluline on kaitsta kõiki põhiõigusi, sealhulgas eraelu puutumatus ja isikuandmeid digivaldkonnas, ning levitama teavet digitaalkeskkonnas vägivalda ohvriks langenud lastele pakutava toe kohta. Tagamaks, et lapsed saavad digikeskkonnas maksimaalselt areneda, peaksid liikmesriigid võtma meetmeid veebiruumis laste turvatunde ja turvalisuse tagamiseks, sealhulgas meetmeid, millega parandada laste digikirjaoskust ja digitehnoloogia ohutut kasutamist, tehes seda laste vanusele, küpsusele ja vajadustele kohandatud arusaadavas keeles. See eeldab ka juba varasest east perede, hooldajate

ja koolide teadlikkuse suurendamist ja koolitamist ning asjaomaste ekspertide, näiteks turvalisema interneti keskuste tuge.

12. Liikmesriike julgustatakse jätkama komisjoniga koordineerimist, et suurendada internetis laste kaitset, digitaalset võimestamist ja turvalisust, eelkõige lastele parema interneti loomise Euroopa strateegia rakendamisel ja digiteenuste määrase tulemusliku täitmise tagamise kaudu. Erilist tähelepanu tuleks pöörata teadlikkuse parandamise algatustele, milles käsitletakse (sealhulgas lastekaitseks ette nähtud kaitsemeetmete lõimimise kaudu) laste turvalisuse ja heaoluga seotud uusi probleeme, mis tulenevad tehisintellektist, virtuaalmaailmadest, liigest digitaalsisuga kokkupuutumisest, digitaalsetest ohtudest (nt vaenukõne, küberkiusamine, ahistamine, lapse seksuaalne väärkohtlemine, seksuaalsuhte eesmärgil kontakti otsimine ja vägivaldne sisu) või agressiivsest turustamisest.

Kaitsta laste puutumatus ja vaimset tervist

13. Liikmesriikidel soovitatakse võtta kõik selleks sobivad seadusandlikud, haldus-, sotsiaal- ja haridusmeetmed, et kaitsta laste füüsilist ja vaimset puutumatus. Need meetmed peaksid
 - (a) kaitsma lapse kogu füüsilist ja vaimset puutumatus, arengut ja heaolu nii füüsilises kui ka digitaalses keskkonnas, võttes nõuetekohaselt arvesse lapse haavatavusi, võimalikke erivajadusi ja diskrimineerimise ohtu;
 - (b) kaitsma lapsi lubamatu mõju eest, mida avaldavad ärihuvid, nagu (digitaalsed) hasartmängud, agressiivne turundus, alkohol, tubakas ja ebatervisliku toidu tarbimine, samal ajal ennetades laste sõltuvuste ohtu ja kaitstes neid sõltuvuste tekkimise eest.
14. Liikmesriigid peaksid oma riiklikes vaimse tervise strateegiates määrama lapsed prioriteetseks sihtrühmaks, kellele pakkuda igakülgset tuge, sealhulgas vaimse tervise häirete ennetamist ja psühholoogilist tuge, et luua keskkond, kus lapsed tunnevad end turvaliselt ja kus nende mured ära kuulatakse.
15. Liikmesriigid peaksid suurendama teadlikkust tervisest, sealhulgas vaimse tervise probleemidest ja laste vaktsineerimisest. Liikmesriike julgustatakse hõlbustama laste tervise edendamise ja haiguste ennetamise programmide rakendamist ning tagama vähidiagnoosiga lastele õigeaegse ja asjakohase arstiabi, psühhosotsiaalse toe ja haridusalase abi. Samuti peaksid nad tagama lastele tegeliku juurdepääsu tervislikule toitumisele ja korrapärasele kehalisele aktiivsusele. Sellised programmid peaksid hõlmama ka sõltuvusega lapsi.
16. Liikmesriigid peaksid eraldama piisavad inim- ja finantsressursid, et pakkuda sobivat tervishoiualast tuge, sealhulgas juba varases etapis juurdepääsu psühholoogilisele toele. Selleks peaksid liikmesriigid kättesaadavaid liidu vahendeid parimal viisil ära kasutama.
17. Liikmesriikidel soovitatakse võtta terviklike kiusamisvastaste kavade kaudu kõik sobivad seadusandlikud, haldus-, sotsiaal- ja haridusmeetmed, millega ennetada kiusamist ja kaitsta lapsi kiusamise, sealhulgas küberkiusamise eest. Võttes nõuetekohaselt arvesse laste vanust ja haavatavust, peaks selliste meetmete eesmärk olema võidelda vägivald, eelarvamuste ja diskrimineerimise vastu, edendada empaatiat ning positiivset ja turvalist kaitstuse õhkkonda koolis ja selle ümbruses, vaba aja veetmisel ja digitegevuses. Nende meetmete väljatöötamises peaksid osalema õpetajad ja haridustöötajad, haridusasutused, tervishoiutöötajad (sealhulgas

vaimse tervise spetsialistid), õpilased ja perekonnad. Meetmed peaksid tagama ennetamise ja varajase avastamise ning pakkuma ohvreid, kõrvalseisjaid, näiteks õpetajaid, koolitöötajaid, trenereid, õpilasi, lapsevanemaid, samuti toimepanijaid silmas pidades selgeid suuniseid, koolitust ja praktilisi vahendeid selle kohta, kuidas kiusamist käsitleda ja sellega toime tulla. Sellised meetmed peaksid sisaldama ka teabe andmist selle kohta, kuidas kiusamise juhtumitest teatada ja kuidas neisse sekkuda, kuidas otsida abi ja tuge ning kuidas saada võitu kuritahtlikust ja mürgisest käitumisest.

Integreeritud lastekaitseüsteemide üldraamistik

Luua ühtne õigus- ja poliitikaraamistik ning see tulemuslikult rakendada

18. Liikmesriike kutsutakse üles terviklikule riiklikule õigus- ja poliitikaraamistikule tuginedes arendama ja tugevdama integreeritud lastekaitseüsteeme, eelkõige:
- (a) töötama välja riiklikud kavad lastevastase vägivalla vastu võitlemiseks ja laste kaitse tagamiseks;
 - (b) kehtestama asjaomastes sektorites, nagu tervishoid, haridus ja koolitus, sotsiaalkaitse, õigus, õiguskaitse, ränne ja varjupaigaküsimused, digiareng, sport, vaba aeg, kultuur, meedia, rahandus, ettevõtlus ja keskkond, kõigile olulistele osalejatele kohustuse täielikult austada, kaitsta ja järgida lapse õigusi, sealhulgas ennetus-, aruandlus- ja kaitsemeetmete rakendamisel ning laste vajadustele vastava tõhusa toe rakendamisel;
 - (c) tagama kõikidel tasanditel lastekaitsealaste riiklike ja liidu õigusaktide tulemusliku kohaldamise ja rakendamise;
 - (d) hindama uute seadusandlike ja muude poliitikaettepanekute mõju lastekaitsele nii lühi- kui ka pikaajalises perspektiivis.

Luua koordineerimisstruktuurid ja -mehhanismid

19. Liikmesriigid peaksid laste vajadusi silmas pidades võtma sobivaid meetmeid, et tugevdada koordineerimist ja koostööd kõigi asjaomaste ministriumide ja sektorite vahel ning eri pädevuste lõikes kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil ning piiriülestes olukordades. Selline koostöö ja koordineerimine peaks hõlmama lastevastase vägivalla ennetamist, laste kaitse tagamist ja riiklike lastekaitseüsteemide paremat integreerimist.
20. Liikmesriigid peaksid lastekaitse edendamaks mitut valdkonda hõlmavat lähenemisviisi, millesse on kaasatud kõik lastekaitse valdkonna osalejad, sealhulgas erasektori osalejad, avaliku sektori asutused, kodanikuühiskond, perekond, hooldajad ja laps ise, toetades samal ajal perekondi kui peamisi hooldajaid.
21. Eelkõige peaksid liikmesriigid selgitama rollide ja vastutusalaade jaotust avalike teenistuste ja lastekaitsega tegelevate spetsialistide vahel, tagades samal ajal nende valdkonnaülese koordineerimise ja koostöö. Liikmesriigid peaksid edendamaks erasektori ja kodanikuühiskonna organisatsioonide piisavalt reguleeritud ja kontrollitud kaasamist, eelkõige lastele hooldust ja teenuseid osutavate asutuste, institutsioonide ja spetsialistide sertifitseerimise, akrediteerimise, registreerimise ning korrapärase kontrollimise kaudu.

22. Samuti julgustatakse liikmesriike olemasolevaid riiklikke ja piirkondlikke struktuure ja mehhanisme nõuetekohaselt arvesse võttes looma või nimetama organi, kes võtab vastutuse nende koostöö- ja koordineerimisülesannete eest.

Edendada koordineerimist piirkondlike ja kohalike osalejatega

23. Arvestades piirkondlike ja kohalike omavalitsuste olulist rolli laste kaitsmisel vägivalla eest, tuleks kõiki käesolevas soovitusel liikmesriikidele esitatud soovitusi mõista nii, et need hõlmavad piirkondlikke ja kohalikke omavalitsusi, kui küsimus kuulub nende vastutusalasse.
24. Tagada tuleks tõhus koordineerimine riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste vahel, sealhulgas kogemuste ja heade tavade vahetamise kaudu.
25. Vajaduse korral peaksid riiklikud ja piirkondlikud ametiasutused pakkuma piisavat tuge kohalikele lastekaitseprogrammidele, eelkõige rahastamise, koolituse, sobivate ja juurdepääsetavate ruumide, laste kaitsmise ja protokollide, teadlikkuse suurendamise ning integreeritud toetuse ja seire osas, milleks tuleks kaasata kõik asjaomased kohalikud sektorid, sidusrühmad ja ka lapsed ning toetada kohalikku sekkumist lapse keskkonda ja kogukonda.

Tugevdada inim- ja finantsressursse

26. Liikmesriigid peaksid looma erirahastuse, millega tagada lastekaitseteenistustele eraldatud inim- ja finantsressursside piisavus tõhusa integreeritud lastekaitseüsteemi tagamiseks riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning sektorite vahel. Ressursside eraldamisel peaksid liikmesriigid kasutama kulude arvestamiseks ja lastele suunatud eelarve koostamiseks süstemaatilisi seirevahendeid, kasutades muu hulgas parimal viisil ära kättesaadavaid liidu vahendeid.
27. Töökohtade atraktiivsuse tagamiseks peaksid liikmesriigid eelkõige tööjõu planeerimise, arendamise ja toetamise, sealhulgas lastega töötavate spetsialistide vaimse tervise toetamise kaudu ette nägema piisavad ressursid ja tingimused.
28. Liikmesriigid peaksid juurutama kultuuri, milles peetakse lapse õigusi ning kõigi lastega kokku puutuvate spetsialistide ja täiskasvanute vastutust enesestmõistetavaks. Liikmesriigid peaksid kaaluma, kas töötada süstemaatiliselt välja lastekaitsemenetluste ja lastekaitsemeetmete jaoks käitumisprotokollid ja kutsestandardid, tagamaks, et kõigil laste heaks ja lastega töötavatel organisatsioonidel on olemas tugevad lastekaitsepõhimõtted ja vägivallaolukordadest teatamise mehhanismid.
29. Liikmesriigid peaksid edendama lastekaitse spetsialistide ja lastega kokku puutuvate täiskasvanute kvaliteediraamistikke, et laste heaks ja lastega töötavaid spetsialiste ja praktikuid kontrollitaks ja värvataks igal tasandil nõuetekohase hoolsusega.
30. Liikmesriigid peaksid pakkuma lastekaitsetöötajatele laste õiguste ja lastekaitsestandarditega seotud eripädevuste kohta spetsiaalset valdkonnaülesest ja kaasamisest juhendavat haridust ja koolitust, samuti suuniseid. See peaks hõlmama haridust, koolitust ja suuniseid lastevastase vägivalla varajaste märkidega seotud ennetamise, avastamise ja nendele tõhusa reageerimise ning laste psühholoogia ja nendega eakohases keeles suhtlemise kohta, pöörates erilist tähelepanu laste haavatavusele. Samuti tuleks pakkuda koolitust lastekaitset käsitlevate koordineerimis- ja koostööprotokollide, sealhulgas menetluste ning spetsialistide ja

ametiasutuste rollide ja kohustuste kohta. Liikmesriike julgustatakse kasutama täiend- ja ümberõppeks olemasolevate liidu programmide rahalisi vahendeid ning pidevalt arendama lastekaitse spetsialistide ametialast pädevust.

Koguda andmeid terviklikumalt, tugevdada seire- ja hindamissüsteeme

31. Liikmesriigid peaksid oma lastekaitse süsteemide seire- ja hindamisraamistike tõhustamiseks välja töötama konkreetseid andmehaldusmetoodikad.
32. Liikmesriigid peaksid – täielikult isikuandmete kaitset käsitlevaid õigusakte järgides – korraldama lastevastast vägivalda ja lastekaitset käsitleva asjaomase ametliku eristatud statistika ja muude andmete kogumise (haldusallikatest, samuti uuringutest ja muud liiki kvalitatiivsetest ja kvantitatiivsetest uuringutest). Samuti peaksid liikmesriigid tegema konkreetseid jõupingutusi, et suundumuste analüüsi korrapärase andmekogumisega edasi arendada, mis võimaldaks lastevastase vägivalda ja lastekaitse süsteemide tõhususe õigeaegset võrdlevat analüüsi, ning parandada liidus kadunud laste kohta andmete kogumist.
33. Samuti kutsutakse liikmesriike üles töötama kooskõlas riikliku ja piirkondliku pädevusega välja seire- ja hindamissüsteeme, sealhulgas laste õiguste ja heaolu näitajaid. Sellise seire ja hindamisega tuleks tagada, et lastekaitse süsteeme jälgitakse sõltumatult. Seda saaks eelkõige tagada selleks piisavad vahendid saanud sõltumatu riiklik laste õiguste asutus või laste ombudsman.
34. Liikmesriigid peaksid tegema lastevastast vägivalda ja integreeritud lastekaitse süsteeme käsitlevaid teadusuuringuid. Et kättesaadavad andmed oleksid lapsepõhised, peaks teadusuuringutes mõtlema ka laste otsesele osalusele, sealhulgas vajalikele menetluslikele tagatistele ja andmekaitse meetmetele, samuti tuleks tagada selleks kohandatud ja arusaadav lapsesõbralik teave, meetodid ja vahendid. Viimased peaksid olema tundlikud laste arengustaadiumi ning nende kultuurilise ja keelelise mitmekesisuse suhtes, samuti peaksid need olema kättesaadavad puuetega ning erineva vanuse ja taustaga lastele. Teadusuuringute tulemusi tuleks analüüsida lapsekeskselt, seades tulemuste tõlgendamisel esikohale laste vaatenurgad ja kogemused, tagades, et laste häält ja vajadusi võetakse kuulda ning et need on uurimisprotsessis ja selle tulemustes kesksel kohal.

Laste vajadusi arvestavate terviklike ja koordineeritud teenuste järjepidevus

Igasugusele lastevastasele vägivallale on vaja reageerida ennetavalt ja süsteemselt

35. Liikmesriigid peaksid lastevastase vägivalda ennetamiseks kehtestama oma integreeritud lastekaitse süsteemide osana piisavad ennetava ja varajase avastamise, varajase hoiatamise ja varajase toetamise meetmed.
36. Liikmesriike kutsutakse üles paralleelselt diskrimineerimise vastu võitlemise ja konkreetsetele haavatavustele reageerimisega edendama hariduses turvalist ja kaasavat keskkonda, sealhulgas alushariduses ja lapsehoius, samuti koolituses. Liikmesriigid peaksid muu hulgas suurendama laste teadlikkust nende õigustest ja neile pakutavatest tugiteenustest, koolitama spetsialiste varajaste vägivallamärkide ja protokollide osas, jälgima ja toetama laste ja õpetajate vaimset tervist ja heaolu ning tagama, et kehtestatud on sobivad lastekaitse meetmed ja -protokollid; ning koordineerima haridus- ja muude sektorite jõupingutusi, et pakkuda täielikku tuge perekondadele ja lastele, keda mõjutavad koolivälised asjaolud.

37. Liikmesriikidel soovitatakse keelustada laste kehaline karistamine igas olukorras ning tugevdada integreeritud tugiteenuseid lastele ja nende perekondadele. Liikmesriigid peaksid pakkuma perekondadele vajalikku sotsiaalkaitset ja tuge, et tagada laste areng ja heaolu, sealhulgas kehalise karistamise tulemusliku ennetamise ja varajase sekkumise kaudu. Liikmesriigid peaksid laste parimates huvides pakkuma ka tuge vanematele ja perekondadele, nähes ette vajalikud tingimused perekonna lahutamise vältimiseks.

Tagada lastevastase vägivalda juhtumitest teatamine ja nende edasisuunamine

38. Liikmesriigid peaksid kehtestama turvalise, konfidentsiaalse, lapsesõbraliku ja laialt avalikustatud kaebuste esitamise mehhanismi ja teatamismehhanismi, milles austatakse lapse õigusi, sealhulgas õigust eraelu puutumatusel, pakkudes ööpäevaringseid abiliine, vihjeliine ja veebiteenuseid. Sellised mehhanismid peaksid olema kättesaadavad, eakohase keelekasutusega ja kohandatud laste erivajadustele. Liikmesriigid peaksid võtma sobivaid meetmeid tagamaks, et lapsed on hästi informeeritud õigusest neid teatamismehhanisme kasutada.
39. Liikmesriikidel soovitatakse selgelt määratleda lastevastase vägivalda juhtumitest teatamise eeskirjad. Kui vägivald on seotud vanemliku vastutuse kandjaga või kui lapsohvri ja vanemliku vastutuse kandja vahel võib esineda mis tahes muu huvide konflikt, peaksid liikmesriigid arvesse võtma lapse parimaid huve ja tagama, et nõusolekut eeldav toiming ei sõltu vanemliku vastutuse kandja nõusolekust.
40. Spetsialistidelt, eelkõige lastekaitse-, haridus-, lastehoiu- ja tervishoiusektoris töötavalt spetsialistidelt, kes puutuvad oma töös lastega tihedalt kokku, tuleks nõuda pädevate asutuste teavitamist, kui neil on põhjendatud alus arvata, et toime on pandud või tõenäoliselt pannakse toime karistatav süütegu, kooskõlas liidu ja siseriikliku õigusega.
41. Kaebuste esitamise mehhanismid peaksid olema lastevastasest vägivaldast teatamiseks kättesaadavad kõigile lastele, nende eest vanemliku vastutuse kandjatele või muudele nende huve esindavatele sobivatele täiskasvanutele ning kolmandatele isikutele.
42. Liikmesriigid peaksid looma lastevastast vägivalda käsitlevate kaebuste jaoks terviklikud valdkonnaülesed suunamismehhanismid, mis hõlmavad kõiki asjaomaseid sektoreid, sealhulgas tervishoidu (k.a vaimset tervist), sotsiaalkaitset, haridust ning justiits- ja õiguskaitsektorit.
43. Need kaebuste esitamise, teatamis- ja suunamismehhanismid peaksid olema piisavate ressurssidega ja hästi koordineeritud ning sisalduma integreeritud lastekaitseüsteemis, et vältida põhjendamatuid viivitusi toe pakkumisel.

Pakkuda lastevastase vägivalda juhtumites sektoriülevalt järjepidevaid tugiteenuseid

44. Liikmesriigid peaksid tagama juhtumite integreeritud haldamise koos eakohase ja tervikliku toega, nagu arstiabi, emotsionaalne, psühholoogiline ja hariduslik tugi ning mis tahes muu sobiv tugi, mida on lapse olukorra tõttu vaja. Liikmesriigid peaksid ette nägema, et määratakse sobiv täiskasvanu, kes on lapsega kontaktis ja suhtleb pädevate asutuste kontaktisikutega.
45. Liikmesriigid peaksid tagama asjakohase koordineerimise sotsiaalteenistustega, et pakkuda lapsohvritele, nende pereliikmetele ja teistele hooldajatele abi ja tuge niipea,

kui pädevad asutused on saanud mõistlikult põhjendatud vihjeid vägivalla kohta. Samuti tuleks luua eritoe- ja varajase sekkumise programmid lastele, kes on toime pannud kuritegusid või keda ähvardab oht panna toime kuritegusid põhjustel, mis on selgelt seotud nende perekonna või elukorraldusega.

Deinstitutionaliseerida ning minna üle kvaliteetsele pere- ja kogukonnapõhisele hoolduse ja teenuste pakkumisele, kaaludes nõuetekohaselt lapse parimaid huve

46. Liikmesriigid peaksid võtma kõik meetmed, et tagada lastele esmajärjekorras pere- ja kogukonnapõhine hooldus, seades lapse asendushooldusele paigutamisel esikohale lapse parimad huvid ning võttes nõuetekohaselt arvesse iga lapse vajadusi ja soove. Vaesus ei tohiks kunagi olla ainus põhjus, miks laps paigutatakse asendushooldusele.
47. Liikmesriigid peaksid investeerima mujal kui elukohas osutatavatesse pere- ja kogukonnapõhistesse kvaliteetsetesse teenustesse, sealhulgas juurdepääsetavasse eluasemesse, et puuetega lapsi ja nende perekondi võimalikult vara toetada ning seeläbi vältida puuetega laste paigutamist hoolekandeesutustesse ning toetada nende täielikku kogukonda kaasamist ja kogukonnas osalemist.
48. Liikmesriigid peaksid laste parimates huvides edendama vanemliku hoolitsuseta laste ja puuetega laste jaoks riiklikke strateegiaid ja programme, millega kiirendada deinstitutionaliseerimist ja üleminekut kvaliteetsetele pere- ja kogukonnapõhistele hooldusteenustele. Liikmesriigid peaksid võtma vastu ja kasutama puuetega laste deinstitutionaliseerimise häid tavasid, et tugevdada üleminekut hoolekandeesutustes pakutavalt hoolduselt kogukondlikku tuge pakkuvatele teenustele.
49. Selleks et tagada laste parimates huvides üleminek deinstitutionaliseerimisele, kutsutakse liikmesriike üles tegelema kasuperede puudumise probleemiga, eelkõige ebakindlas olukorras olevate või keeruliste vajadustega laste puhul või õdedevendade kooshoidmiseks. Eelkõige tuleks eraldada asjakohaseid vahendeid, millega tagada kogukonna- või perepõhise hoolduse jaoks vajalikud tugiteenused. Samuti tuleks tagada kontroll ja seire ning teha kõik võimalik, et lapsi, kes ei ela oma päritoluperes, ei tuleks mitu korda ümber paigutada. Arvesse tuleks võtta ülemineku ja päritoluperesse taasintegreerimise parimaid tavasid. Tuleks vältida perehooldusest ilma jäetud laste majutamist sobimatutes kohtades (nt hotellis või haiglatubades), välja arvatud siis, kui see toimub erakorralise üleminekuna võimalikult lühikest aega ja kehtestatud on asjakohased kaitsemeetmed.
50. Liikmesriigid peaksid samuti pakkuma ulatuslikke toetus- ja ettevalmistusprogramme, millega aidata lapsi ja noori täiskasvanuid, sealhulgas puuetega lapsi ja noori täiskasvanuid ning saatjata sisserändajatest lapsi üleminekul asendushoolduselt või laste kohtusüsteemist või muudest kinnistest või poolkinnistest keskkondadest iseseisvasse ellu ja täielikult kogukonna liikmeks saamisel. Liikmesriike julgustatakse tagama, et riiklikes lastekaitse-süsteemides töötataks välja konkreetsed kavad inimkaubanduse tõkestamiseks, sealhulgas asenduskoju või kinnisesse asutusse paigutatud laste puhul.

Üha lapsesõbralikuma õigusemõistmise suunas

51. Liikmesriigid peaksid võtma vajalikud meetmed, millega kõrvaldada puudused oma kohtusüsteemi suutlikkuses arvestada laste vajadustega ja hõlbustada nende õiguste tõhusat kasutamist. Eelkõige peaksid liikmesriigid püüdma siseriikliku ja liidu õiguse alusel kohaldatavate eeskirjade kohaselt tagada, et

- (a) lastega seotud kohtumenetlused on kohandatud vastavalt nende vanusele, vajadustele ja haavatavusele;
- (b) lapsi hinnatakse ja toetatakse individuaalselt enne kohtumenetlust, selle ajal ja pärast seda, nagu on asjakohane ja juhtumi konkreetsete asjaolude põhjal vajalik, kooskõlas nende erivajadustega, võttes arvesse nende vanust, küpsust ja seisukohti;
- (c) lapsed saavad kriminaalmenetluse ajal kasutada spetsiaalseid kaitsemeetmeid, sealhulgas kasutada nende erilist haavatavust silmas pidades tunnistuse andmiseks või menetlustoiminguteks kommunikatsioonitehnoloogiat ja muid tehnilisi vahendeid, võttes arvesse nende vajaduste hindamist;
- (d) lapsi teavitatakse kergesti arusaadavas ja lapsesõbralikus keeles ning nende erivajadusi arvesse võttes õiguskaitse kättesaadavuse võimalustest, neid puudutavate kohtumenetluste üldistest aspektidest ja nende õigustest selliste menetluste kontekstis;
- (e) lapsed kuulatakse kohtumenetluses ära kõigis neid mõjutavates küsimustes, andes neile tegeliku ja tõhusa võimaluse väljendada oma seisukohti kas otse või esindaja kaudu; nende seisukohti võetakse neid puudutavates küsimustes arvesse vastavalt nende vanusele ja küpsusele ning välditakse korduvast ärakuulamisest ja ülekuulamisest tingitud teisest ohvristamist;
- (f) lastel on kõigis kohtumenetluse etappides juurdepääs õigusabile, mis hõlmab tasuta ja tõhusat õigusabi õigusnõustamise ja esindamise vormis;
- (g) lastel on kõigis kohtumenetluse etappides tasuta juurdepääs suulise ja kirjaliku tõlke teenustele;
- (h) piiriüleste juhtumite korral on lastel menetluses osalemiseks ja menetlustoiminguteks juurdepääs videokonverentsi- või muule kommunikatsioonitehnoloogiale;
- (i) lapsi saadab kogu kohtumenetluse vältel vanemliku vastutuse kandja või mõni muu sobiv täiskasvanu;
- (j) kohtumenetluses osalevate laste eraelu puutumatus ja isikuandmed on kaitstud;
- (k) lastelt ja eelkõige lapsrändajatelt vabaduse võtmist rakendatakse alati viimase abinõuna alles pärast lapse individuaalset hindamist ja võimalikult lühikest aega ning tagades asjakohased alternatiivsed meetmed;
- (l) korduvkuritegevuse ennetamist edendatakse asjakohaste ennetus- ja rehabilitatsiooniprogrammide väljatöötamisega isikutele, kes on süüdi mõistetud lastevastaseks vägivallaks liigituvas kuriteos;
- (m) alternatiive kohtumenetlustele, nagu taastava õiguse teenused, vahendamine, ümbersuunamine (kriminaalmenetlusest) ja vaidluste kohtuväline lahendamine, võimaldatakse alati, kui need võiksid olla lapse parimates huvides, kuid seejuures ei takista sellised alternatiivid lapse juurdepääsu õigusemõistmisele kohtumenetluse kaudu.

52. Liikmesriigid peaksid looma ühise raamistiku, mille alusel toimuks lastega või laste heaks töötavate spetsialistide vaheline koostöö ja kooskõlastamine kohtumenetlustes või sekkumistes, mis hõlmavad või mõjutavad lapsi.

53. Liikmesriigid peaksid looma erirahastuse sihipäraseks, mitut asutust hõlmavaks koostööks ja koordineerimiseks, millega toetada kohtusüsteemiga kokku puutuvaid lapsi, eelkõige kuriteoohvreid, sealhulgas luues lastemajad kooskõlas lastemajade mudeliga (*Barnahus*) või mis tahes muu samaväärse lapse õigusi soosiva mudeliga. Liikmesriigid peaksid parimal viisil ära kasutama liidu tasandi rahalisi vahendeid ja tehnilist tuge.
54. Liikmesriigid peaksid tõhustama koostööd piiriülese mõjuga lastekaitsejuhtumite puhul, sealhulgas nõukogu määruse (EL) 2019/1111⁸⁴ alusel asjaomaste liikmesriikide määratud keskasutuste kaudu, näiteks suurendades ennetamist, jagades liikmesriikide vahel häid tavasid, eelkõige tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õigusalasena koostöö võrgustiku raames, ning hõlbustades ja tugevdades riikidevahelist koostööd lapsi toetavate osalejate vahel.

Erimeetmed lapsrändajate kaitseks

55. Rände- ja varjupaigaleppe ning sellest tulenevalt oma vastuvõtusüsteemide reformide rakendamisel peaksid liikmesriigid tagama lastekaitse kesksuse ja jooksvalt lapse parimate huvide kaalumise. See hõlmab selgeid ja varajasi menetlusi individuaalsete parimate huvide hindamiseks ning tagamist, et kõiki asjaomaseid menetlusi ja vastuvõtusüsteeme on kooskõlas liidu ja rahvusvahelise õigusega kohandatud eelisjärjekorras laste vanuse, vajaduste ja haavatavusega arvestamiseks. Integreeritud süsteemid juhtumite haldamiseks peaksid looma ja maksimeerima jõupingutuste ja teabe sünergiat riiklike osalejate ja institutsioonide, sealhulgas riiklike lastekaitseteenistuste, samuti kodanikuühiskonna ja rahvusvaheliste organisatsioonide vahel, julgustades neid osalema operatiivtoes ja seireprotsessides, eelkõige piiridel. Erilisi jõupingutusi tuleks teha selleks, et tagada kõrvalistes paikkondades elavate laste juurdepääs eriteenustele ja -organisatsioonidele.
56. Saatjata laste integreeritud lastekaitse süsteemide olulise osana peaksid liikmesriigid eriti pingutama selle nimel, et selliste laste eestkostesüsteeme laiendada ja tugevdada, sealhulgas tagades piisavate eestkostjate või esindajate kiire määramise ning osaledes Euroopa eestkostevõrgustiku tegevuses, et teha kindlaks parimad tavad ja jagada eksperditeadmisi. Samuti peaksid liikmesriigid tagama tõhusa toe kõigi saatjata laste üleminekul täiskasvanuella.
57. Liikmesriike julgustatakse üles ehitama riiklike integreeritud lastekaitse süsteeme, mis suudaksid toime tulla mitmesuguse taustaga lapsrändajatega (saatjata lapsed, inimkaubanduse ohvrid, rahvusvahelist kaitset või perekonnaga taasühinemist taotlevad lapsed ning lapsed, kes lõimuvad kohalikku kogukonda ja kasutavad üldteenuseid). Liikmesriigid peaksid tagama, et lastekaitse süsteemidele antakse piisavalt vahendeid ja sealsed töötajad on piisavalt koolitatud, reageerimaks selliste laste erisugustele probleemidele, ning lastega otseselt kokku puutuvad organisatsioonid on kehtestanud lastekaitsepõhimõtted. Lastega kokku puutuvaid isikuid tuleks eelkõige teavitada ja koolitada kultuuridevahelise suhtluse ja vaimse tervise seotud küsimustes. Liikmesriike julgustatakse tagama, et kõigile lastele antakse teavet nende õiguste ja menetluste kohta lapsesõbralikul ning ea- ja kontekstikohasel viisil.

⁸⁴ Nõukogu 25. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/1111, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapsrööve ([ELT L 178, 2.7.2019](#)).

58. Liikmesriigid peaksid suurendama lapsrändajate ja rändetaustaga laste osalemist hariduses, sealhulgas alushariduses ja lapsehoius, tagades samal ajal, et sellised programmid on valmis kultuuriliselt ja keeleliselt eri taustaga laste teenendamiseks. Toetada tuleks ka täiendavaid meetmeid, millega tagada, et ümberasustatud lastel säilib side päritoluriigiga.

Lastekaitse kui liidu ülemaailmne prioriteet

Tugevdada välistegevuses lastekaitse suhtes integreerivat lähenemisviisi

59. Liikmesriigid peaksid oma välistegevuses kaitsma lapse õigusi, sealhulgas välisdiplomaatias, arengukoostöös ja humanitaartegevuses, nagu on sätestatud rahvusvahelistes inimõigusi ja humanitaarõigust käsitlevates õigusaktides, pöörates erilist tähelepanu õigusele elada vägivallata ja õigusele kaitsele.
60. Liikmesriigid peaksid tagama, et nende välistegevus aitab võidelda igasuguse lastevastase vägivalla vastu. Niisuguse vägivalla alla kuulub koduvägivald, inimkaubandus, seksuaalne väärkohtlemine, sooline vägivald, sealhulgas naiste suguelundite moonutamine ja lapsega sõlmitud abielud, aga ka igasugune kiusamine ja kehaline karistamine. Liikmesriike kutsutakse üles kaaluma välistegevuses lastekaitse, sealhulgas sotsiaalkaitse suhtes integreeritud lähenemisviisi.
61. Liikmesriigid peaksid leevendama relvakonfliktide vahetut ja pikaajalist mõju lastele, seadma esikohale laste kaitse konfliktipiirkondades, ennetama laste vastu kuue raske õiguste rikkumiste toimepanemist ja neile reageerima, edendama rahvusvahelise inimõigustealase õiguse ja humanitaarõiguse järgimist kõigi konfliktiosaliste poolt, aitama kaasa varem relvajõudude ja relvastatud rühmitustega seotud laste rehabiliteerimisele ja taasintegreerimisele ning hõlbustama nende tagasipöördumist ja repatrieerimist⁸⁵.
62. Liikmesriigid peaksid paremini arvesse võtma relvakonfliktidest mõjutatud laste erivajadusi ja haavatavust ning toetama konfliktist mõjutatud riikides vanuse- ja sooteadlikke kogukonnapõhiseid integreeritud sotsiaalkaitse süsteeme, et aidata laste õiguste rikkumisi ennetada, neid leevendada, neist taastuda ja neile reageerida.
63. Liikmesriigid peaksid toetama tõhusaid meetmeid, millega tagada vastutus laste õiguste raskete rikkumiste eest relvakonfliktides.

Kaotada lapstööjõu kasutamine

64. Liikmesriigid peaksid suurendama jõupingutusi lapstööjõu kasutamise täielikuks kaotamiseks, eelkõige tõkestama liidus ja mujal tegutsevate äriühingute tarneahelates lapstööjõu kasutamist. Samuti kutsutakse liikmesriike üles tõkestama lapstööjõu kasutamist ja tegelema algpõhjustega, sealhulgas rakendades välistoetusmeetmetes laste ja perekondade sotsiaalkaitse suhtes integreeritud lähenemisviisi.
65. Liikmesriigid peaksid toetama rahvusvahelise koostöö jõupingutusi seeläbi, et lisaks lapstööjõu kasutamise suhtes täisleppimatuse poliitika vastuvõtmisele muudetakse miinimumvanuse ületanud täiskasvanute ja noorte jaoks reaalsuseks ka inimväärne töö, et saavutada üldine juurdepääs sotsiaalkaitsele, toetada põhiõigusi töökohal ja edendada sotsiaaldialoogi.

⁸⁵ Võttes arvesse [ELi suuniseid laste ja relvastatud konflikti küsimuses](#).

Kaitsta lapsi kliimamuutuste ja keskkonnaohtudega nende õigustele avalduva mõju eest

66. Liikmesriike kutsutakse üles kaasama lapsi kliimamuutustega seotud otsustesse ja võimestama selles suhtes kodanikuühiskonda, sealhulgas laste õiguste organisatsioone. Liikmesriike kutsutakse üles tagama, et lapsed saavad oma seisukohti vabalt väljendada ning et neid seisukohti võetaks arvesse seotud meetmete kavandamisel ja rakendamisel, eelkõige kliimamuutustega kohanemise protsessides.
67. Liikmesriikidel soovitatakse ennetada ja heastada keskkonnaohtude ja -kahju mõju laste õigustele ning arvestada oma kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise kavades lastekaitse ja lapsetundliku lähenemisviisiga. Laste jaoks tuleks ette näha erilahendused, millega vähendada kliimamuutuste lühi- ja pikaajalist mõju laste õigustele, sealhulgas võttes kasutusele lapse õigustel põhineva lähenemisviisi kliimamuutustest tingitud rändele ja ümberasustamisele.

Olemasolevate liidu toetusmeetmete pakutavate võimaluste ärakasutamine

68. Liikmesriigid peaksid ise kasutama ja julgustama ka lastekaitse süsteemidega seotud sidusrühmi ja spetsialiste kasutama mitmesuguseid neile kättesaadavaid liidu tasandi vahendeid, näiteks õigusakte, poliitikat, teabevahetust, koolitusi ja teadlikkuse suurendamist, parimate tavade vahetamist, kaardistamist ja eduaruandeid ning rahalist ja tehnilist tuge, et oma lastekaitse süsteeme edasi arendada ja neid tugevdada ning panna need lapse parimates huvides tööle integreeritult.
69. Liikmesriike kutsutakse üles tagama liidu vahendite kavandamisel ja rakendamisel koordineeritud lähenemisviisi riiklikul, makropiirkondlikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil, samuti kaasama liidu vahenditest rahastatavate programmide ettevalmistamisse, läbivaatamisse, rakendamisse ja jälgimisse kohalikke ja piirkondlikke ametiasutusi, kodanikuühiskonna organisatsioone, sealhulgas lastega ja laste heaks töötavaid organisatsioone, ning sotsiaal- ja majanduspartnereid.
70. Liikmesriike julgustatakse kasutama ja edendama ELi laste osalusplatvormi, mis on spetsiaalselt loodud laste hääle võimendamiseks ja laste jaoks olemas olevate osalusmehhanismide koondamiseks liidu tasandil.
71. Liikmesriike julgustatakse aktiivselt jagama häid tavasid ja kogutud tõendeid lastekaitseteenuste integreerimise mudelite kohta ning aitama kaasa ELi lapse õiguste võrgustiku tööle. Selline panus peaks hõlbustama dialoogi ja vastastikust õppimist liikmesriikide vahel.
72. Liikmesriigid peaksid toetama eneseseirevahendite taoliste vahendite kasutamist oma lastekaitse seire- ja hindamisraamistike ning olemasolevate andmesüsteemide kvaliteedi hindamiseks ning vajaduse korral toetama lastekaitsega seotud andmete kättesaadavuse, kvaliteedi ja võrreldavuse parandamise tegevuskavade väljatöötamist ja rakendamist.
73. Liikmesriike kutsutakse üles kasutama parimal viisil ära koostööd ja koordineerimist, mis on liidu, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil juba asjaomaste sidusrühmade, sealhulgas rahvusvaheliste partnerite, nagu Euroopa Nõukogu, Rahvusvaheline Tööorganisatsioon ja ÜRO, ning kodanikuühiskonna vahel sisse seatud.
74. Liikmesriike kutsutakse üles kasutama parimal viisil ära tuge, mida Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet pakub käesoleva soovitusena rakendamiseks ning ELi lapse õiguste

strateegia muudes asjakohastes valdkondades, eelkõige pakutavat tehnilist abi ja metoodilist tuge, näiteks andmete kogumise kavandamiseks ja rakendamiseks.

Strasbourg, 23.4.2024

*Komisjoni nimel
Dubravka ŠUICA
asepresident*

